

A státustörvény: kisebbségvédelem helyett "nemzetpolitika"

Igaza van vitaindítójában Kántor Zoltánnak: a magyar országgyűlés nagy többsége által 2001. június 19-én "a szomszéd országokban élő magyarokról" elfogadott törvény révén "1918 után először alakult ki olyan politikai keret, amely a határon túli intézmények és a szomszédos országokban élő magyarok helyzetét egyszerre kezeli". Igaza van továbbá abban is, hogy "a törvény kapcsán több olyan kérdés merül fel, amelyek elméletileg és kisebbségpolitikailag is igen érdekesek, és a nemzetközi kisebbségvédelemre vonatkozóan is újszerűek". A kérdés persze az, hogy miképpen is ítéljük meg az effajta "politikai keret" kialakítására irányuló újszerű kísérletet. A vitaindító szerzőjének törekvése arra, hogy logikus keretbe foglalja a törvényt és azt a politikai irányt, amely a törvényben megtestesül, mindenképpen szerencsés, hiszen módot ad álláspontunk alapos átgondolására.

A probléma és előzményei: Trianon, Bécs, Párizs

A probléma a maga módján tulajdonképpen egyszerű. A történelmi Magyarország felbomlása, 1918 óta a szomszédos államokban jelentős létszámú magyar kisebbség él. Korábban a magyar állam lakosságának - az 1910-es népszámlálás szerint - volt a fele kisebbségi, azóta viszont a szomszéd államokban él kisebbségi sorban mintegy hárommillió magyar, aki nemcsak nyelvében, kultúrájában, de történelmi tudatában is a magyar nemzet tagjának vallja magát. Más államokhoz kerültek a magyar történelemben jelentős szerepet játszó városok, tájak, az államhatár két oldalára kerültek összetartozó családok. A helyzet persze nem teljesen párhuzam nélküli: a dél-tiroli vagy elzász-lotaringiai németek, a schleswig-holsteini dánok, a finnországi svédek, a spanyolországi baszkok, a macedóniai albánok, a görögországi macedónok, az albániai görögök, a bulgáriai törökök, az ukrajnai, belorusszai és litvániai lengyelek, az ukrajnai románok is hasonló - bár kisebb létszámú, és többnyire az adott országban arányukban is kisebb súlyt képviselő - kisebbségek. A kisebbséghez tartozók - kiváltképp, ha egy tömbben élnek - igényt tartanak arra, hogy nyelvüket családjukon, lakásukon kívül, az utcán, a munkahelyen és a közéletben is szabadon használhassák, anyanyelvükön tanulhassanak az állam által fenntartott kisebbségi iskolarendszerben, anyanyelvükön jussanak hozzá sajtóhoz, könyvekhez, saját kulturális intézményeiket is támogassa az állam. Ezt az igényt ugyanakkor a többségi népesség által uralt államok korántsem tekintik magától értetődőnek, s egyébként demokratikus berendezkedésű államokban is gyakori a kisebbségek elnyomása, a tudatos asszimiláció. (Elegendő e tekintetben a francia nemzetállam vagy a modern görög állam példájára utalni.) A második világháború óta eltelt évtizedekben viszont Európa számos demokratikus államában nagy előrehaladás történt a kisebbségi jogok biztosításában, és ez nemzetközi dokumentumokban is kifejezést nyert.

A kommunista rendszerekben azonban - s Magyarország szomszédai Ausztria kivételével kommunista államokká váltak a második világháború után - összehasonlíthatatlanul súlyosabb a probléma, mint a polgári demokráciákban. Mint arra Duray Miklós *Kutyaszorító* című könyvéhez írott előszavában Csoóri Sándor oly találóan rámutatott, az a körülmény, hogy a kommunista pártállam az élet minden szféráját közvetlenül állami ellenőrzés alá vonja, s erőteljesen korlátozza az egyházakat, kivételes lehetőségeket nyit meg a kisebbségi lét intézményeinek visszaszorítására. Közvetlenül a második világháború után a kisebbségi magyarságot fizikai megtorlás, kitelepítés, vagyonekzolás is sújtotta, de a kisebbségi lét feltételeinek folyamatos korlátozása, az erőszakos asszimiláció az ezt követő "békés" periódusban is jellemző maradt.

A kisebbségi magyarok ezért kettős elnyomásban éltek a pártállam évtizedeiben. Éppen a Csoóri által hangsúlyozott összefüggés átgondolása alapján láthatjuk be, hogy az 1989-90-es rendszerváltás a korábbinál gyökeresen kedvezőbb helyzetet teremtett a magyar kisebbségek számára. Létrehozhatták saját intézményeiket, megteremtették független sajtójukat, és szabaddá vált az utazás Magyarországra. Erről Ceausescu Romániájában vagy a Szovjetunióhoz tartozó Kárpát-Ukrajnában álmodni sem lehetett, és Csehszlovákiában vagy a titói Jugoszláviában is a többségi állam ellenőrzése alatt állt a kisebbségi közélet, kultúra és sajtó.

A rendszerváltás nyomán ugyanakkor a szabaddá vált többségi közéletben is megjelentek szélsőséges nacionalista irányzatok és szervezetek, a többségi állam hivatalos nacionalizmusát részben kiegészítette, részben felváltotta a többségi népességben terjedő mozgalmi nacionalizmus. A kisebbségi magyar közéletet és intézményeit a szomszéd

országokban mind a többség állami intézményei, mind a nacionalista mozgalmak részéről széleskörű gyanakvás övezi, ami időről időre korlátozó intézkedésekben is testet ölt.

Ennek hátterében ugyanúgy ott van az elmúlt nyolcvan év története, mint a kisebbségi magyar politizálás hátterében. A kisebbségi - valamint, ha nem is ilyen aktívan, a magyarországi - magyarság a trianoni békeszerződés igazságtalanságára alapozza a maga sérelmi politikáját, míg a többségi nacionalizmus a két világháború közötti magyar revíziós politikára, az 1938 és 1944 közötti részleges revízióra - mely után Párizsban állították helyre a korábbi határokat - a maga gyanakvását. A magyarországi nyilvánosságban ma is jelen levő irredenta retorika, a "trianoni békediktátum" felemlegetése, "Nagymagyarország"-emlékművek felállítása, a történelmi Magyarország-térképek árusítása, Csurka nyílt revíziós igénybejelentései új meg új hivatkozási alapot adnak a gyanakváshoz.

Harc a kisebbségi jogokért

A kommunista pártállamok összeomlása - mint arra az imént már utaltam - a civil szférának az államtól való függetlenedése révén teremtett új helyzetet a kisebbségek számára. Ezért épülhetett fel a kisebbség saját intézményrendszere: pártok, szervezetek, klubok, sajtó, a kisebbség kezében levő gazdasági vállalkozások, majd a nem állami kulturális és oktatási intézmények. Az új helyzet másik fontos eleme, hogy a Magyarországhoz fűződő kapcsolatok nem maradtak meg a magánszemélyek és civil szerveződések szintjén, hanem kialakult a magyar állam által a kisebbségi intézményeknek nyújtott támogatás sokágú intézményrendszere. Főképpen közalapítványok révén támogatta a magyar állam mind a kisebbségi kultúra fejlődését a szülőföldön, mind pedig a kisebbségi diákok képzését a magyar felsőoktatásban.

Bármilyen jelentősek voltak is e változások, a magyar kisebbségek hátrányos helyzete távolról sem szűnt meg. Nem nyertek orvoslást a magyar kisebbségek olyan történelmi sérelmei, mint a magyarok földjeinek elvétele Szlovákiában vagy a magyar egyházak ingatlanjainak elkobzása Romániában, nem szűntek meg a kisebbségi magyaroknak a kisebbséghez tartozásukból fakadó egzisztenciális hátrányai, és nem jött létre a kisebbségi lét szempontjából kiemelkedően fontos önálló kisebbségi felsőoktatás: az önálló kar Nyitrán, illetve az önálló állami egyetem Kolozsvárt. A kisebbségek emellett szimbolikus garanciákat is követeltek a maguk számára, mint a kollektív kisebbségi jogok elismerése, illetve a sokféleképpen értelmezett autonómia biztosítása. Autonómián a legradikálisabbak területi autonómiát is értettek, s e logika mentén vetették fel, hogy a közigazgatási beosztás a kisebbségek elhelyezkedéséhez igazodjék Szlovákiában, illetve Ukrajna kárpátontúli területén, míg ehhez képest mérsékelt program a "személyelvű" autonómiának a Vajdaságban kialakított koncepciója, ami a kollektív jogok kiterjedt intézményesítése. A kollektív kisebbségi jogok körében különös jelentőségre tett szert a települések névhasználata, a kétnyelvű feliratok ügye, míg a kisebbségi nyelvnek a hivatalos érintkezésben való használata vagy a személyek névhasználata olyan egyéni kisebbségi jog, amelyet Nyugat-Európában senki sem vitat, a kisebbségi magyaroknak azonban kemény harcot kell értük vívnia.

Az Antall- és Horn-kormány idején a magyar kormányok az alapszerződések megkötésével igyekeztek biztosítani a kisebbségi jogokat. A cél itt a kisebbségi magyarság nyelvhasználatának, anyanyelvi oktatásra és kultúrára való jogának a nemzetközi szerződésben való elismertetése volt, aminek egyedüli ellentétele az volt, hogy Magyarország újra véglegesnek ismerte el az érvényes határokat. A pártállam időszakához képest, amikor a kisebbségi kérdést belügynek kellett tekinteni, az alapszerződésben megjelenő nemzetközi garancia fontos előrelépés volt. Az alapszerződések ugyanakkor a magyar kormány jobboldali ellenzéke mind az Antall-, mind a Horn-kormány idején élesen megtámadta. Ez a támadás az Antall-kormányval szemben - amikor a kormány jobboldali ellenzéke a Kiszgazdapártból és az MDF nemzeti radikálisaiából állt, akik később a MIÉP-et létrehozták - magát a határok elismerését utasította el. A Horn-kormányval szemben a szlovák, illetve a román alapszerződés megkötésekor az volt a vád, hogy a szerződés lemond alapvető magyar érdekekről, amikor az 1201-es ajánlással kapcsolatban kompromisszumos formulát tartalmazott, illetve nem ragaszkodott a Bolyai Egyetemhez és az egyházi javak visszaszolgáltatásához, a bene-i dekrétumok hatályon kívül helyezéséhez. Vegyük észre: 1998 előtt nem csak az alapszerződést kötök, de az alapszerződést bírálók szeme előtt is olyan kisebbségi lét lebegett elérendő célként, ahol a szomszéd országban élő magyar kisebbség kiterjedt kollektív jogokat élvez, de kisebbségi léte az adott államjogi és politikai keretei között, a magyar államtól függetlenül - habár annak támogatása mellett - valósul meg. Ezt a célként kitűzött állapotot jól jellemezte az autonómia fogalma, amelyet lehetett óvatosabban, területi autonómia nélkül, vagy radikálisan, területi autonómiaként értelmezni, ami azonban nem változtatott azon, hogy itt kisebbségi jogvédelemről volt szó.

Emlékezetes, hogy az alapszerződések körüli éles vitában azok a kritikusok, akik kevesellték az azokban a kisebbségi jogok tekintetében elért eredményeket, s autonómiát, kollektív jogokat követeltek, rendre nyugat-európai példákra: a

finnországi svédek, a dél-tiroli németek autonómiájára hivatkoztak. Joggal, amennyiben a hivatkozott nyugat-európai kisebbségek széles körű nyelvi, oktatási jogokat élveznek; de nem joggal annyiban, hogy ezekben az esetekben nem etnikai alapú területi autonómia érvényesül, a finnországi svédek nem autonóm területi egységben élnek, Trentino-Alto-Adige tartomány pedig területi egység - akárcsak a jugoszláviai Vajdaság -, amelyen belül a németek lakta településeken, körzetekben szabad a nyelvhasználat, de nincs külön német területi autonómia.

Az ekképp értelmezett kisebbségi jogvédelem a tartalma a magyar kisebbségi pártok politikájának, amelyek a szomszéd országokban parlamenti képviselőkhöz jutottak, és időről időre az adott állam kormányában is részt vesznek, esetleg - mint most Romániában - azt kívülről támogatják. A kisebbségi magyar politikán belül elég világosan kirajzolódik két fő irányzat, melyet Markó Béla az RMDSZ Szövetségi Egyeztető Tanácsának 2001. december 15-i marosvásárhelyi ülésén a konfrontáció, az ökölrázás, illetve az együttműködés, a párbeszéd, a kis lépésekkel elért konkrét eredmények politikájaként jellemzett. Míg az első irány a többség valamennyi politikai erejével való szembenállásra épít, s belföldi és külföldi nyomásgyakorlás révén kíván engedményeket elérni, az együttműködési politika az erre kész többségi politikai erőkkel való párbeszédben látja a kisebbségi jogok intézményes biztosításának lehetőségeit. Míg a radikálisok (mint mindenekelőtt Tökés László) teljesen eredménytelennek tekintik a kormányzati együttműködést a kisebbségi jogok biztosítása szempontjából, az együttműködés hívei úgy látják, hogy mind Romániában, mind Szlovákiában jelentős eredményeket sikerült elérni a nyelvhasználatban, a közigazgatásban, és újabban a felsőoktatásban is. Az együttműködés-pártiak politikája a kisebbségi jogok érvényesítését a kisebbségi magyaroknak az adott ország társadalmán belüli emancipációjával, az adott társadalomba, politikai közösségbe való fokozatos integrációjával köti össze. (Az a tény, hogy a kisebbségi pártok kormányzati szerepet vállalnak abban az államban, amelynek polgárai, nemcsak a politikai akaratérvényesítés eszköze, hanem ennek az integrációs törekvésnek szimbolikus megjelenítése is, ami odáig megy, hogy az RMDSZ Frunda György személyében a román államelnök, tehát a legmagasabb romániai közjogi méltóság tiszttségére már két ízben is jelöltet állított.) Az effajta politika bírálói az emancipációt maguk is szorgalmazzák ugyan, de az integrációt sem lehetségesnek, sem kívánatosnak nem tekintik. (Romániában Tökés László, Szlovákiában Duray Miklós következetesen ellenezte a magyar kisebbségi párt belépését a koalíciós kormányba.) A konfrontáció hívei fenn kívánják tartani a kisebbségi magyarságnak a többségtől való nem csak nyelvi és kulturális, de politikai elkülönülését is.

A státustörvény alapeszméje

A kisebbségi jogvédelemhez, a magyar pártok eddigi politikájához képest a magyar Országgyűlés által elfogadott státustörvény valami egészen mást jelent. Nem a magyar kisebbség autonómiáját, nem az adott államon belüli mégoly kiterjedt kisebbségi jogokat, hanem a magyar kisebbséghez tartozó egyes személyeknek a magyar államhoz fűződő intézményes, közjogi és politikai természetű kapcsolatát, amelyre nemcsak kulturális, hanem gazdasági-szociális jellegű kedvezmények is épülnek. Míg a kisebbségi jogok biztosítása, az autonómia a nyugat-európai demokráciákban elfogadott példákat követ, a státustörvényben megjelenő elképzelésre a fejlett nyugati demokráciákban nincs példa. Sem a finnországi svédek zsebében nincs svéd igazolvány, sem a dél-tiroli németajkúak zsebében német vagy osztrák igazolvány. (A Fidesz-kormány által előszeretettel emlegetett egyetlen európai uniós példa, a görög állam által az albániai görögöknek adott igazolvány olyan állam intézkedése, amely saját területén egyáltalán nem érvényesíti a kisebbségvédelem európai normáit.)

A státustörvény lényege, mint tudjuk, a magyar igazolvány. Hogyan is jellemzi azt sokszor idézett cikkében, a Magyar Nemzet 2001. január 4-i számában Németh Zsolt? "Egy olyan közokirat, amelyet a magyar állam állít ki az ezt igénylő határon túli magyarnak személyesen. Egy közokirat, amely elsősorban nem arról szól, hogy valaki határon túli, hanem arról, hogy magyar. Egy közokirat, amelynek kiállítása azt jelenti, hogy a magyar állam közösséget vállal a határon túli magyarral. Személyesen övele. Ugyanúgy személyesen, ahogy saját állampolgáraival is." Az idézet folytatása bizonyítja, hogy valóban ez a törvény lényege: "Erre a közösségvállalásra évtizedek óta várt a határon túli magyarság. Ennek intézményesítése és papírra fektetése a törvénytervezet legnagyobb érdeme és legalapvetőbb politikai hozadéka, ami akkor is óriási áttörés lenne, ha az igazolvánnyal az égvilágon semmihez sem lehetne hozzájutni."

De természetesen lehet. Az igazolvány birtokosainak a magyar állam alanyi jogon biztosít bizonyos "kedvezményeket" Magyarországon, illetve - formailag pályázati úton, gyakorlatilag azonban szintén alanyi jogon - támogatásokat annak az államnak a területén, ahol élnek. A Magyarországon alanyi jogon biztosított kedvezmények közé tartozik a három hónapig terjedő, a munkaerő-piaci feltételek mérlegelése nélkül engedélyezett munkavállalás, az ehhez kapcsolódó társadalombiztosítási ellátás, az utazási kedvezmény és az oktatási és kulturális intézmények ingyenes igénybevételi lehetősége. A szülőföldön nyújtott támogatások közül a magyar családoknak nyújtott "nevelési-oktatási támogatás" a legjelentősebb, amelyre - nemzetközi jogi megfontolásokból - névlegesen pályázni

kell, valójában azonban nyilvánvalóan minden, a szempontoknak megfelelő család megkapja majd.

A magyar igazolványokat a magyar hatóságok adják ki, de az igazolvány kibocsátásának - a júniusban jóváhagyott törvény 20. § (1) bekezdése szerint - nélkülözhetetlen előfeltétele az ajánlás, melyet a magyar állam kezdeményezésére és finanszírozásában a szomszéd országokban létrehozott ún. ajánlószervezetek adnak ki a magyar nemzetiségű személyeknek. Az ajánlószervezeteket viszont az adott országokban működő magyar párt, civil szervezetek, egyházak hozzák létre közös elhatározással.

Gondoljuk át, mit is jelent az így kialakuló rendszer. Három dolgot biztosan. Először is azt, hogy az igazolvány kiadásával a magyar állam hatóságai hoznak döntést arról, hogy kit tekintenek magyarnak, pontosabban - mint mentegetőzéseként mondják, hogy névlegesen ne kerüljenek ellentmondásba a szabad identitásválasztás elvével - a kedvezmények jogosultjának. Más szóval: a magyar állam a szomszédos államok népességéből az igazolványok kiadásával kiválaszt egy részpopulációt, akiket a kedvezmények jogosultjának, "státusmagyarnak", "nemzetpolgárnak" (csak kettő azok közül a kifejezések közül, amelyek az igazolványok birtokosaira a közbeszédben megjelentek) nyilvánít. Az adott államon belüli kisebbséghez tartozást tehát a magyar államhoz fűződő kapcsolattal helyettesíti be.

Másodszor azt jelenti ez a rendszer, hogy a magyar állam azoknak az ajánlószervezeteknek ad szerepet az említett részpopuláció meghatározásában, amelyekben - a törvényalkotók szándéka szerint - a magyar kisebbség politikai pártjai és a magyar kisebbség tagjai által követett egyházak játszanak meghatározó szerepet.

Harmadszor pedig azt jelenti az így kialakuló rendszer, hogy ezeket a személyeket a magyar állam bizonyos gazdasági természetű, a megélhetés feltételeit érintő jogosultságok alanyaivá teszi, mint a korlátozott időtartamú magyarországi munkavállalás és ehhez kapcsolódó egészségbiztosítás lehetősége vagy a nevelési-oktatási támogatás. Ezzel a magyar állam ezeket a személyeket, családokat, az általa magyarnak nyilvánított, a magyar államhoz kötött részpopulációt a megélhetési feltételek javításával - ha csak korlátozott mértékben is, de szimbolikusan mindenképpen - kiemeli a szomszéd állam népességének egészéből, s nemcsak nyelvi, kulturális, hanem gazdasági, szociális tekintetben is a magyar államhoz köti.

Nem kerülhető itt meg egy terminológiai észrevétel. Amióta kiéleződött a státustörvény körül a nemzetközi konfliktus, a magyar nyilvánosságban előszeretettel nevezik a törvényt státustörvény helyett kedvezménytörvénynek. A nemzetközi jogelveket jól ismerő Martonyi János külügyminiszter kezdettől fogva erre törekedett Orbán Viktor miniszterelnökkel szemben, aki mindmáig a státustörvény kifejezéshez ragaszkodik. A törvényt megszavazó szocialisták is a kedvezménytörvény kifejezés mellett kardoskodnak, ezzel próbálva feledtetni azt, hogy olyasmit szavaztak meg, amit az európai intézmények elutasítanak. A törvény tartalmának a fentiekben adott végiggondolása azonban arról győz meg, hogy a dolog lényegét a státustörvény kifejezés adja vissza helyesen, hiszen a törvény, ha fölöttébb korlátozott mértékben is, bizony magyar kisebbségi helyzetükhöz kötött jogosítványokkal ruházza fel az érintetteket. A magyar igazolvány formája, útlevele, személyi igazolványra emlékeztető díszes kivitele, az egykori, az egész Kárpát-medencére kiterjedő magyar államiság jelképének tekintett korona alkalmazása is ennek érzékeltetésére hivatott. Hogy hogyan kerül a királyi korona állami jelképként a köztársaság által kiadott igazolványra, azzal ebben a cikkben nem kell foglalkozni, de az idetartozik, hogy a magyar királyi korona - mint az egykori történelmi Magyarországot felidézô szimbólum - sokakban kelthet vegyes asszociációkat a szomszéd országokban.

A Magyar Állandó Értekezlet

Annak a folyamatnak a megítélésakor, amely a státustörvényt létrehozta, joggal indul ki Kántor Zoltán a magyar-magyar csúcsok, illetve a Magyar Állandó Értekezlet jellemzéséből. Az MSZP-SZDSZ-kormány jobboldali ellenzéke által kezdeményezett első magyar-magyar csúcs funkciója még nem volt több mint a kisebbségi magyar szervezetek felvonultatása az alapszerződések politikája ellen. (Azt a bonyolult politikai folyamatot, hogy miképpen váltak a szomszéd országok magyar pártjai ennek a magyar belpolitikai harcnak a részeseivé, s milyen szerepe volt ebben a kisebbségi magyar politika belső dinamikájának, sok okból nem elemezhetem.) A magyar-magyar csúcsokból kinőtt Magyar Állandó Értekezlet azonban több ennél.

A Magyar Állandó Értekezletnek két fontos jellemzője van. Az egyik, hogy a MÁÉRT a Kárpát-medencében (tehát a történelmi Magyarország területén) élő magyar lakosság képviselőjének igényével fellépő intézmény. Míg a Magyarok Világszövetsége önjelölt személyek és csoportosulások együttese, a MÁÉRT-ba a Fidesz-kormány szigorúan csak azokat a határon túli magyar szervezeteket hívta meg, amelyek az adott állam, illetve tartomány legitím képviselői testületeiben jelen vannak, tehát a kisebbségi magyar lakosságtól politikai felhatalmazást kaptak.

Ezen az alapon állítják, hogy a MÁÉRT politikai legitimációval rendelkező testület. Másik jellemzője, hogy a státustörvény kidolgozásakor annak koncepcióját, majd normaszövegét, később pedig a törvény alkalmazásának a Velencei Bizottság álláspontjához való hozzáigazítási módját a Fidesz-kormány megtárgyaltatta és elfogadtatta a MÁÉRT-tal. Az Országgyűlés elé a Fidesz-kormány olyan törvényjavaslatot terjesztett, amely - mint a kormány és a törvényt megszavazó pártok nem győzték hangsúlyozni - élvezte a MÁÉRT-ban képviselt szervezetek támogatását, amelyet a MÁÉRT-on, annak szakbizottságaiban, majd plénümán előzetesen megtárgyaltak, és ezután - az SZDSZ-nek mint egyedüli pártnak az ellenvéleményét tudomásul véve - el is fogadtak. A MÁÉRT tehát élt is azzal a legitimációval, amelyet összetétele biztosított: döntést hozott. Miről hozott döntést? Szabályrendszert alkotott, amely jogokat biztosít az általa képviselt népség tagjainak, amely jogok biztosítására a részét alkotó államra viszont kötelezettséget rótt. Mi az a valami, ami a polgárok felhatalmazásával rájuk vonatkozó kötelező szabályokat alkot? Ez a valami nem más, mint a demokratikus állam. A MÁÉRT tehát - vegyük észre - nem más, mint sajátos, a kárpát-medencei magyar népség egészére kiterjedő "államcsíra" vagy kvázi-állam. Ezt ismerte el Németh Zsolt a státustörvény országgyűlési vitájában, amit teljes joggal tart idézendőnek a vitaindító cikk: "A magyarság ma már nem csupán kulturális nemzet ilyen értelemben, hanem olyan közösség, amelynek politikai teste is van. A Magyar Állandó Értekezlet politikai téren képviseli, megjeleníti a 15 milliós magyar nemzetet."

Az idézet így folytatódik: "Ehhez a politikai testhez nemcsak a politikai szervezetek tartoznak, nemcsak a politikai elit integrációja jelenti a politikai integrációt, hanem a státustörvénnyel immáron a közember számára is hétköznapi valósággá válik mindez." Nem véletlenül került a magyar politikai közbeszédbe a "nemzetpolgár" vagy a "státusmagyar" kifejezés a törvénnyel kapcsolatban: mint ezt Németh is világossá teszi, a Magyar Állandó Értekezlet képében megjelenő államcsíra a státustörvénnyel tesz szert a maga csíra-polgáraitra, akiknek a korábban említett, megélhetéssel összefüggő jogosítványokat kínálja fel. Ezzel valósul meg az, amit Orbán Viktor "a magyar nemzet határokon átvélt újraegyesítésének" szeret nevezni (mint legutóbb február 7-én a Vigadóban). Ez a státustörvény nyíltan vállalt alapeszméje. Nemcsak arról van szó, hogy a nyelvi, kulturális köteléket a kedvezmények és támogatások révén gazdasági, szociális kötelék egészíti ki, hanem arról is, hogy azt a magyar igazolvánnyal adott csíra-polgári státus és a MÁÉRT révén politikai kötelék teszi teljessé.

A státustörvény híveként a vitaindító szerzője azt a magyar "nemzetpolitika" termékeként mutatja be. Azt feltételezi, hogy "felvállalva, vagy sem, minden állam folytat valamilyen nemzetpolitikát". Ebben a formában ez bizonyosan nem állja meg a helyét: az Egyesült Államok esetében például ez a fogalom egyszerűen értelmezhetetlen, s hasonlóképpen értelmezhetetlen a harmadik világ megannyi etnikailag tarka államalakulatára. Maga a "nemzetpolitika" kifejezés sem érthető meg angol vagy francia fordításban. A külföldön élő németekre használt "népi német" kifejezés is érzékelteti, hogy őket Németország nem tekinti a "német nemzet" részének, még ha támogatja is oktatásukat, anyanyelvi kultúrájukat, s megkönnyíti számukra az állampolgárság megszerzését, ha Németországban telepednek le (de csak akkor).

A FIDESZ politikusai is pontosan tudják, hogy koncepciójuk ellentétes a nemzetközi normákkal. Orbán Viktor számos nyilatkozatában büszkélkedett el azzal, hogy a státustörvény valami új, ami eddig nem volt szokásban. De más is mutatja ezt. Tavaly novemberben Adrian Nastase román miniszterelnök Orbán Viktornak írott levelében foglalta össze a státustörvény elleni román kifogásokat. Ebben azt kívánta, hogy a magyar törvény preambulumból töröljék "az egységes magyar nemzethez való tartozásra" vonatkozó szövegrészt. A magyar miniszterelnök - a magyarországi sajtó beszámolóí szerint - azzal hárította el a kifogást, hogy "a törvény a nemzet kulturális felfogására alapoz, a szomszédos államokban élő magyarok a magyar nyelvhez, kultúrához tartozónak vallják magukat, anélkül azonban, hogy ez politikai köteléket jelentene az anyaországgal". (Magyar Hírlap, 2001. november 30.) Tehát e válaszban - nemzetközi használatra - visszatért a kulturális nemzet fogalmához, miközben a státustörvénnyel és a MÁÉRT-tal a magyar nemzet - hazai és kisebbségi használatra - deklaráltan gazdasági, szociális és politikai entitásként áll előttünk.

A behelyettesítés célszerűsége

Miután tisztáztuk, hogy mit is jelent a státustörvényben és a MÁÉRT-ban megtestesülő "nemzetpolitika", a kisebbséghez tartozás behelyettesítése a magyar államhoz való kötődéssel (gazdasági, szociális és politikai kötődéssel), fel kell tennünk a kérdést: vajon előnyös-e ez a behelyettesítés.

Itt jutunk vissza a kérdéshez: mi is a cél. A cél nem más, mint a kisebbségi helyzetből fakadó hátrányok leküzdése a kisebbségben élők életében. Mindenekelőtt azoknak az egzisztenciális hátrányoknak a megszüntetése a cél, amelyek a kisebbséghez tartozás következtében mint polgárt, mint munkavállalót, mint lehetséges tulajdonszerzőt sújtják a kisebbség tagját egyes államokban: nem tölthet be bizonyos állásokat, ki van zárva például a földtulajdonból stb. Az effajta diszkrimináció elleni fellépés az, aminek az indokoltsága a legkevésbé vitatható, a nyílt diszkriminációt -

amely a második világháborút követően széles körben érvényesült - nem lehet fenntartani.

További cél a nyelvi és kulturális jogok biztosítása: ne kelljen a kisebbségben élő magyaroknak saját hazájukban idegenként élni abban a tekintetben, hogy környezetükben minden kommunikáció számukra idegen nyelven folyik. A köztéri feliratok, a hivatalos nyomtatványok révén folyó kommunikáció legyen anyanyelvükön is elérhető, illetve hozzáférhető. A kisebbség tagjai folytathassák anyanyelvükön iskolai tanulmányaikat, beleértve az egyetemi tanulmányokat is, férjenek hozzá anyanyelvükön írott sajtóhoz, rádió- és televízióadásokhoz, működjenek városaikban anyanyelvi szintársulatok stb. Ez az, amihez egyénileg mindenkinek, aki nemzeti kisebbség tagjaként születik, joga van, s amit az európai egyezmények elismernek.

A hátrány persze, bármilyen nagyvonalú is az állam, melynek területén a kisebbségi lakos él, csak részlegesen ellensúlyozható. A munkahelyen, a hivatalok egy részében, az üzleti életben óhatatlanul rákényszerül a többségi nyelv használatára, s az anyanyelvű kultúra intézményei is csak a nagyobb településeken állíthatók fel.

A vitaindító azt feltételezi, hogy az általam is képviselt liberális felfogás az etnokulturális nemzetfelfogás helyett a politikai nemzet kategóriáját tartja szem előtt. Ez félreértés: a kiindulópont számomra a kisebbségi helyzetben élő egyes személy vagy család java. És ezen az alapon kell a gondolkodást onnan indítani, hogy a kisebbségi helyzet hátrányaitól a kisebbségi polgár elvileg háromféleképpen szabadulhat. Az egyik lehetőség az asszimiláció, vagyis a többségi etnikumba való beolvadás, a másik az anyaországba való áttelepülés, a harmadik pedig a kisebbség tagjaként elért emancipáció. Senkitől, aki kisebbségi helyzetbe születik, nem várható el, hogy ne a számára legkedvezőbbet válassza e három lehetőség közül; egyik út sem tekinthető erkölcsileg magasabb rendűnek a többinél. Sem az anyaország, sem a lakóhely szerinti ország részéről nem fogadható el, ha a kisebbségben élőknek az áttelepülés melletti döntését bármiféle államérdek jegyében megakadályozzák, illetve ha azt aránytalanul megnehezítik.

Mindamellettsz nyomós érdekk fűződik ahhoz, hogy a kisebbségben élők ne jussanak tömegesen ilyen elhatározásra. Nem azt tekintem ilyen érdeknek, hogy Erdélyben vagy bárhol a Kárpát-medencében "megmaradjon a magyar elem", hogy a történelmi magyar városok vagy falvak népessége magyar maradjon. Ha egyes, ma kisebbségben élők számára az jelenthet boldogabb életet, hogy a jövőben a mai magyar állam keretei között élnek, akkor ezt mindkét államnak tiszteletben kell tartania, és segítenie kell az áttelepülés anyagi feltételeinek megteremtésében. Van azonban két nyomós szempont, ami amellettsz szól, hogy lehetőleg minél kevesebben jussanak ilyen elhatározásra. Az egyik, hogy a tömeges áttelepülés költséges: lakások, iskolák stb. gyors építését kívánja Magyarországon. A másik, hogy amikor a kisebbség egy része települ át, a megmaradó népesség belső struktúrája óhatatlanul eltorzul, megritkul, majd hiányozni fog az anyanyelvi értelmiség, tehát nem lesz, aki a megmaradó kisebbségi népesség anyanyelvi oktatását, művelődését biztosítsa. Indokolt tehát, hogy a magyar állam arra törekedjék, ahhoz segítsen megteremteni a feltételeket, hogy a kisebbségben élők ne kényszerüljenek áttelepülni, hogy a szülőföldön találják meg a minél teljesebb kisebbségi lét feltételeit. Ehhez járul hozzá minden olyan intézkedés, amely törvényes intézkedésekkel garantálja a nyelvhasználatot, amely fejleszti az anyanyelvi oktatást, amely bővíti az anyanyelvi kulturális intézményrendszert, amely könnyíti az anyaországgal, az anyaországi intézményekkel való kapcsolattartást. Ehhez azonban bizonyosan elegendő az, amit a vitaindító kifejezésével kisebbségvédelemnek nevezhetünk. Ehhez arra van szükség, amit az alapszerződések nemzetközi jogi biztosítékokkal kívántak megvédeni. Ehhez nincs szükség magyar igazolványra, nincs szükség ajánlószervezetekre, nincs szükség MÁÉRT-ra. Mi az, amiért sok-sok kisebbségben élő magyar oly nagy örömmel fogadja a magyar igazolványt?

A szomszéd országokban élő kisebbségi magyarok számára nemcsak a magyar nyelv, a magyar oktatás, a magyar kultúra fontos. A szomszéd országokban élő magyar közösségek ünnepeket rendeznek, amelyeken magyar zászlót használnak, magyar himnuszt énekelnek. A kisebbségi magyaroknak nemcsak a nyelve és kultúrája közös a magyarországiakkal, hanem a történelmi tudata is. Nemcsak Petőfi és Arany, Madách és Ady olvasása közös élmény számukra a magyarországi magyarokkal, hanem Szent István és Bethlen Gábor, Széchenyi és Kossuth, Eötvös és Deák tisztelete is. Ez a körülmény megkülönbözteti a magyar kisebbségek közösségi tudatát sok más európai kisebbségétől. Ez az, amiért a kisebbségekhez tartozók ezrei örömmel álltak sorba az elmúlt napokban a magyar igazolványért. (Hogy mennyien lesznek, azt majd meglátjuk, a magyar állam a hárommilliónak tekintett kárpát-medencei magyarságból több év alatt is csupán hét-nyolcszáz ezer igazolvány kibocsátásával számol.) Az elmúlt évtizedek kisebbségi elnyomatásával szembeni lelki támasz az, amit a magyar igazolvány nyilvánvalóan felkínál. Ebben az összefüggésben - az elmúlt évtizedek elnyomatására hivatkozva - kérdőjelezi meg a vitaindító szerzője, hogy a kisebbségi magyarok részévé válhatnak a szomszéd országokban fennálló szociális-politikai közösségnek, az ottani "politikai nemzetnek", eltérően a magyar politikai nemzet részévé vált magyarországi kisebbségektől.

A probléma valós. Adottságnak kell tekintenünk, hogy a szomszéd országokban élő kisebbségi magyarok kisebbségi

tudata többoldalú, mint sok más európai kisebbségé lehet. Ebben a tekintetben a koronával díszített magyar igazolvány ugyanúgy valós igényt elégít ki, valódi érzelmeket mozgat meg, mint a többi szimbolikus aktus.

Csak hogy el is választ, szembe is állít. Szembeállít a többségi népességgel. És ez ugyanúgy adottság, mint az, hogy a magyar kisebbségeket a nyelvi, kulturális azonosságon túl történeti identitás is köti a kárpát-medencei magyarság egészéhez. Márpedig a magyar kisebbségek sorsa csak a többséggel való együttélésben, a többségi politikai erővel való együttműködésben oldható meg. Erre épül a kisebbségi magyar pártok egész politikája. Történelmi tudata pedig a többségieknek is van, és ahogy a magyar kisebbség tudatában ott van Trianon, a többségi tudatában ott van Bécs, ahogy a magyar kisebbség tudatában ott van a szlovákiai magyarok deportálása a cseh határvidékre, a Vaszgárda vérengzései és a vajdasági tömeges megtorlás, a többségiükben is ott van például az újvidéki vérengzés. A kisebbségi magyarok és a magyar állam közötti politikai természetű kötelék lépésről lépésre való felépítése a többségiük számára szemlátomást nem elfogadható.

Hogy ebben igazuk van-e, arról lehet vitatkozni. Hogy eljut-e az európai fejlődés valamikor a nem túl távoli jövőben oda, hogy a nemzetközi joggyakorlat elfogadja az effajta köteléket a kisebbséghez tartozó személyek és az anyaország között, azt nem tudjuk, legfeljebb a magunk részéről reménykedhetünk ebben. Hosszabb távon ez volna a kívánatos, hiszen így tükröznék a politikai intézmények az emberek valóságos kötődéseit. Ez az állapot azonban csak az egymás szomszédságában élők politikai intézményeinek közös döntéseivel, az alapszerződések egyfajta, a kisebbségek politikai képviselőit bevonásával létrehozott második kiadásával alakítható ki, egyoldalú magyar döntéssel nem. Itt és most azonban a kisebbségi magyar politika, illetve a magyar állam kisebbségi politikája számára adottság, hogy jelenleg ez a szomszéd államok többségi politikai erői számára nem elfogadható. S megkönnyíti számukra az elutasítást, hogy míg a kilencvenes években az európai intézmények a kisebbségi jogvédelem kérdésében egyértelműen a magyar törekvések mögé álltak (Romániára és Szlovákiára erőteljes nemzetközi nyomás nehezedett a magyar kisebbségek jogainak biztosítására), a kisebbségi jogvédelmen túlterjedő, a státustörvényben megtestesülő "nemzetpolitika" nem talált nemzetközi támogatásra, a státustörvényt az Európai Unió országjelentése elítélte, az EBESZ kisebbségi főbiztosa "veszélyes precedensnek" minősítette.

A státustörvény körüli konfliktus

Mindennek ugyanis nem ez vagy az a részlete, hanem az egésze ellentétes azzal, amit európai jogrendként ismerünk, s ennek következtében nem ez vagy az a részlete, hanem az egésze elfogadhatatlan a szomszédos államok - mindenekelőtt persze a magyar kisebbség létszáma és részaránya folytán leginkább érintett Románia és Szlovákia - számára. Kétségtelen tény, hogy az európai intézmények - elsősorban az Európai Unió - felelős tisztségviselői a törvény előkészítésének időszakában kerütek az egyértelmű állásfoglalást. Az egyedüli nyilvánosságra került kivétel Michael Lake akkori budapesti EU-nagykövet interjúja volt a Népszava 2000. december 27-i számában, melyben a nagykövet egyértelműen leszögezte: "Ha a jogszabály diszkriminatív a környező országokban élő állampolgárokkal szemben, akkor nem lesz eurokonform." Diszkrimináción "a szomszédos országok állampolgárai közötti megkülönböztetést" értette "például azon az alapon, hogy ennek vagy annak az embernek magyar, szlovák, román vagy szerb neve van-e". Az európai tisztségviselők azonban várakozó álláspontra helyezkedtek, s az Orbán-kormány ezt arra használta ki, hogy a szomszédokkal való előzetes egyeztetés nélkül nyújtsa be, majd fogadtassa el a törvényt. (A végszavazás előtt egyetlen ponton módosították a törvényt román igényre, amikor törölték a gazdasági szervezetek támogatására vonatkozó rendelkezést, továbbá az Unió szempontjaira tekintettel kivonták a törvény hatálya alól az ausztriai magyarokat.)

A törvény június 19-i országgyűlési elfogadását követően azonban a román miniszterelnök kezdeményezte annak felülvizsgálatát az Európai Uniónál és az Európa Tanácsban. Az ún. Velencei Bizottság vizsgálódása magyar javaslatra valamennyi hasonló európai jogszabályra kiterjedt, s következtetéseit sem a magyar törvény bírálataként, hanem általános érvényű szempontok megfogalmazásával vonta le. Október 19-én kiadott jelentése elismerte az anyaország jogát a határain túl élő kisebbségeinek támogatására, a személyre szóló igazolványok kibocsátására, és az anyanyelvű oktatást és kultúrát, valamint az anyaországgal való kapcsolattartást szolgáló kedvezmények nyújtására. Erre hivatkozva értékelték a jelenést sikerként a magyar külpolitika irányítói.

Ugyanakkor a jelentés három lényeges ponton elutasította a státustörvény logikáját. Lényegében elutasította a gazdasági-szociális kedvezményeket, amikor kimondta, hogy "az oktatáson és kultúrán kívüli területeken a bizottság álláspontja szerint a megkülönböztetett kezelés csak kivételes esetekben, s csak valóban azzal a céllal nyújtható, hogy az anyaországhoz fűződő kapcsolattartást mozdítsa elő". A kedvezmények igénybevételére jogosító igazolvánnyal kapcsolatban megállapítja: "ez az igazolvány számos országban személyazonossági igazolvány jellegét ölti: birtokosának arcképét és személyi adatait tartalmazza. Utal birtokosának nemzetiségi hovatartozására. (...) Ilyen

formában az igazolvány politikai köteleket teremt e külföldi állampolgárok és anyaországuk között. Az ilyen kötelek joggal vált ki aggodalmat azokban az államokban, amelynek az érintettek polgárai, és amelyekkel egyeztetést kellett volna folytatni az effajta igazolványok rendszeresítését szolgáló intézkedések meghozatalát megelőzően". A státustörvényben szabályozott ajánló szervezetekkel kapcsolatban pedig a jelentés a következőképpen fogalmaz: "Hacsak nincs érvényben - vagy nemzetközi jogszokás vagy megállapodás révén - megengedő szabály, egy állam semmilyen formában nem gyakorolhat hatalmat más állam területén. Ha egy államigazgatási, kvázi-hivatali feladatkört juttat más országban bejegyzett nem-kormányzati szervezeteknek, az az államhatalom gyakorlásának közvetett formája, és mint ilyen, megengedhetetlen, hacsak külön nem járultak hozzá. Az ilyen hatáskör-juttatás különösen problematikus, ha azt az érintett ország joga sem nem engedélyezi, sem nem szabályozza." E három tartalmi megállapítás mellett a Velencei Bizottság jelentése a státustörvény egyoldalú megalkotásakor történetekkel ellentétes követelményt fogalmaz meg a szabályozás módját, eljárását illetően: "az anyaországok fő eszköze a kisebbségek védelmében a két- és többoldalú megállapodások megkötése azokkal az államokkal, amelyekben élnek". Elismeri ugyan, hogy emellett elterjedtek az egyes államok egyoldalúan megalkotott törvényei, de leszögezi: "Olyan területeken, amelyeket nem szabályoznak szerződések vagy nemzetközi jogszokások, nélkülözhetetlen annak az államnak a kifejezett egyetértése, amelynek polgáira az anyaország intézkedései vonatkoznak".

Az Európai Unió Bizottságának novemberben kiadott, Magyarországra vonatkozó országjelentése pedig odáig megy, hogy a státustörvény "egyes rendelkezései" "szemlátomást ellentétesek a kisebbségvédelem érvényes európai normáival, ahogy azokat az Európa Tanácsnak a demokrácia jogi védelmével foglalkozó bizottsága (Velencei Bizottság) 2001. október 19-i jelentése meghatározza". Az országjelentés a jószomszédi kapcsolatokkal ellentétesnek, a szomszédokkal kialakult ellentétek forrásának tekinti, ahogy "a szükséges egyeztetések nélkül" fogadták el a státustörvényt, és egyértelművé teszi, hogy ezzel a törvénnyel Magyarország nem lehet az Unió tagja: "Miként azt a törvény 27. § (2) bekezdése előre jelzi, a törvényt legkésőbb a csatlakozáskor hozzá kell majd igazítani az *aquis*-hoz, minthogy jelenleg nincs összhangban a diszkrimináció-mentességnek az uniós szerződésben lefektetett elvével (6., 7., 12. és 13. cikkely)".

Ezek az állásfoglalások kényszerítették új tárgyalásokra Romániával és Szlovákiával a Fidesz-kormányt, és ezeknek a tárgyalásoknak az eredményeként kényszerült a kormány a státustörvény *de facto* módosítására. A december 22-én aláírt Orbán-Nastase megállapodásban a munkavállalási kedvezményt valamennyi román állampolgárra kiterjesztették, kivonták a törvény hatálya alól a romániai magyarok nem magyar nemzetiségű hozzátartozóit, és elvonták az ajánlószervezeteknek a magyar kisebbséghez tartozásra vonatkozó előzetes döntési jogosítványát.

Az Orbán-Nastase-megállapodásnak van egy figyelemreméltó, fontos következménye. A megállapodás - a romániai magyarok vonatkozásában - gyakorlatilag törölte a státustörvényből az ajánlószervezeteket, amelyeknek mérlegelési joguk lett volna, hogy kinek adnak ajánlást, és kinek nem. Az, hogy az ismert módon létrejövő ajánlószervezetnek effajta jogosítványa legyen, számomra és sokak számára elfogadhatatlan, tehát ennek csak örvendezhetünk. Az ennek nyomán kialakuló helyzetnek már nem. Így ugyanis az RMDSZ "információs irodái" a kérelmek befogadásakor a magyar iskolai bizonyítványokat, az RMDSZ-tagság igazolását vagy a magyar egyházhoz tartozás igazolását kérik, s ezek valamelyikének bemutatása az igazolvány beszerzésének nélkülözhetetlen feltétele. A magyar alkotmányossággal bizonyosan összeegyeztethetetlen (az alkotmányosság szokásos romániai értelmezését nem ismerem), hogy egy politikai párt tagsága (márpedig az RMDSZ az is), vagy valamely egyház tagsága effajta előnyt jelentsen. Sokan bírálták már Magyarországon is és a kisebbségi magyarok körében is azt, hogy a szabad identitásválasztás helyett ajánlószervezet döntse el, hogy ki magyar és ki nem, és ez a bírálat az Orbán-Nastase-megállapodás nyomán kialakult helyzetre is érvényes.

E sorok írásakor még nem tudni, miképpen módosítja majd a törvénynek a szlovákiai magyarokkal kapcsolatos alkalmazását egy esetleges szlovák-magyar megállapodás. Az azonban világos, hogy a státustörvény a két legfontosabb relációban éles konfliktust gerjesztett. A kisebbségi pártoknak, amelyek politikájukat a többségi politikai erővel folytatott együttműködésre építik, elemi érdekük ennek a konfliktusnak a feloldása. Ezért szorgalmazta az RMDSZ hónapokon keresztül nagy erővel a két kormány valamiféle megállapodását (lásd például Markó Béla nyilatkozatát a Népszabadság június 27-i, a Magyar Hírlap június 29-i és december 7-i vagy a Népszabadság december 13-i számában), és ezért üdvözölték oly lelkesen a kisebbségi magyar pártok a magyar-román "egyetértési nyilatkozatot". Ettől azonban a kompromisszum tartalma még lehet rossz, és emiatt támadható. Úgy tűnik továbbá - például abból, ahogy Romániában bizottságokat hoznak létre a törvény működésének ellenőrzésére -, hogy az egyetértési nyilatkozattal a konfliktus román viszonylatban sem zárult le. Szlovákiában a státustörvény nyomán állt elő olyan helyzet, amikor a Magyar Koalíció Pártja a szlovák pártok egységes frontjával került szembe.

A státustörvény: "és" avagy "helyett"?

"Nemzetpolitika vagy a kisebbségvédelem új megközelítése?" - kérdezi cikkének címében a státustörvénnyel kapcsolatban a vitaindító szerzője, és úgy véli: "A státustörvény kérdésének módszertani elemzését a nemzetpolitika keretében célszerű elvégezni". Éppen ebben van köztünk a vita, hiszen a "nemzetpolitikai" szemlélet eleve adottnak tekinti azt, amit be kellene bizonyítani. "Kisebbségvédelem helyett »nemzetpolitika«, mondom a címben én. Kántor szerint folytatásról, új megközelítésről van szó, én szembeállítom a kétféle megközelítést. Miért is?"

Nem tudhatjuk, hogy azokból a magyar kisebbségekre nézve hátrányos intézkedésekből és akciókból, amelyek a státustörvény elfogadása óta születtek, mint a nyolc megyés közigazgatási beosztás elfogadása Szlovákiában, a tankönyv-kommandók és a csángók otthoni magyar tanítása elleni fellépés vagy a kiutazás pénzügyi feltételeinek szigorítása Romániában, a választókerületek átrajzolása Kárpátalján stb. mi tudható be a státustörvény körüli feszültségnek, és mi történt volna meg akkor is, ha mindez nem rontja el a többség és a magyar kisebbség viszonyát. Az azonban nem vonható kétségbe, hogy a státustörvény feszültséget kelt. Merőben logikailag is belátható, hogy azt, amit az Európai Unió diszkriminációnak nevez, diszkriminációként élük meg a kisebbségi magyarok többségi népességhez tartozó szomszédai, munkatársai is. Mint ahogy belátható az is, hogy a kisebbségi identitásnak a magyar államhoz fűződő kötelékkel való demonstratív behelyettesítése a többségtől való elkülönülést is demonstrálja. Ezzel pedig indulatokat vált ki, amelyek rontják a kisebbségvédelemnek, a kisebbségnek az adott állam kereti közötti emancipációjának esélyeit. Ha pedig valaki nem tekinti eleve reménytelennek a kisebbségi magyar pártoknak azt a nyilvánvaló törekvését, hogy az emancipáció mellett a kisebbségek integrálódjanak is az adott ország társadalmába (mint ahogy a vitaindító szerzője szemlátomást reménytelennek tekinti), akkor a státustörvény ennek az integrációnak az esélyeit is rontja.

Nem biztos persze, hogy a státustörvény szószólói ezt bajnak tekintik. Nem biztos, hogy számukra a tulajdonképpeni kisebbségvédelem van olyan fontos, mint a kisebbségek és a magyar állam közötti kötelékek erősítése. Elgondolkoztató adalék, hogy a státustörvény országgyűlési vitája során az a javaslat, hogy az állam biztosítsa a jelenlegi két műholdas tv-műsor (az M2 és a Duna TV) mellett az M1 és a két országos kereskedelmi csatorna műholdas sugárzását is, hogy magyar nyelven jussanak hozzá a szomszéd országokban élő magyarok a kommersz műsorokhoz is, és ne kelljen ilyesmit keresve a Pro TV-re illetve a Markízára stb. kapcsolniuk, merev elutasításra talált a státustörvény szószólóinak részéről. Márpedig mi jelentene ennél többet az anyanyelvi környezet teljessége szempontjából? Az a felfogás, amely a státustörvény mögött meghúzódik, s amely a magyar államhoz fűződő kötelék demonstrálásával kockára teszi a kisebbségvédelemnek a többség demokratikus politikai erőivel való együttműködés révén elérhető erősítését, nem bízunk abban, hogy a többségi politikai erők együttműködési készsége javítható, és nem mérlegeli azt sem, hogy a többségtől való jogi, politikai elkülönülés effajta demonstrálása ronthatja ennek esélyeit. A többség szembenállását a magyar kisebbségekkel változtathatatlan adottságnak tekinti, s ezen az alapon alakítja a maga stratégiáját. Így viszont könnyen járhat el úgy, hogy a kisebbségvédelem áldozatául esik a "nemzetpolitikának". Ebből a megfontolásból használom a címben a "helyett" névutót.

- [Kántor Zoltán: A státustörvény: nemzetpolitika vagy a kisebbségvédelem új megközelítése?](#)
- [Bakk Miklós: A menetközbeni paradigma](#)
- [Bauer Tamás: A státustörvény: kisebbségvédelem helyett "nemzetpolitika"](#)
- [Bíró Béla: Megkülönböztetett diszkrimináció?](#)
- [Bodó Barna: Eseménytörténet és szellemrajz](#)
- [Borbély Zsolt Attila: A státustörvény: magyar nemzetstratégiai alapvetés és nemzetpolitikai lakmuszpapír](#)
- [Bridgid Fowler: Hozzászólás Kántor Zoltán vitaindító írásához](#)
- [Majtényi Balázs: A szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvény vitás jogi kérdései](#)
- [Németh Zsolt: A határokon átívelő nemzeti integráció jegyében](#)
- [Tabajdi Csaba: A kedvezménytörvény 1989-ben kezdődött a kisebbségi rendszerváltozás folyamatában](#)
- [Tóth Judit: Sem nemzetpolitika, sem kisebbségvédelem](#)
- [Plugor Magor: A státustörvény vitája a Magyar Hírlapban](#)
- [2001. évi LXII. Törvény a szomszédos államokban élő magyarokról](#)
- [A Velencei Bizottság jelentése a nemzeti kisebbségek számára az anyaállamok által biztosított kedvezményes bánásmódról](#)
- [A Magyar Köztársaság Kormányának és Románia Kormányának egyetértési nyilatkozata](#)
- [John Hutchinson: Etnicitás és modern nemzetek](#)
- [Bárdi Nándor - Kovács Éva - Misovicz Tibor: Politikai attitűdök, nemzeti önképek az erdélyi magyarság körében \(1997\)](#)

Fráter Olivér: Kivándorlás és menekültügyi kérdés a székelyudvarhelyi református egyházközség számadatai tükrében (1908-1936)

- Kántor Zoltán: Az RMDSZ és a romániai magyar társadalom: alternatívák vagy kényszerpályák?
- Salat Levente: Javaslat a romániai magyar kisebbségi társadalom intézményes keretének megreformálására
- Veress Emőd: Észrevételek a törvényerejű kormányrendeletek romániai gyakorlatáról
- Alt Mónika - Boga Emese: Se vele, se nélküle
- Csata Zsombor: A politikai-adminisztratív elit változásai Csíkszeredában
- Gerencsér Balázs - Juhász Albin: A kisebbségvédelem megvalósulása a nemzetközi szervezetekben (ENSZ, ET, EBESZ, KEK)
- A nemzetiségi irodalom válogatott bibliográfiája 1990

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék